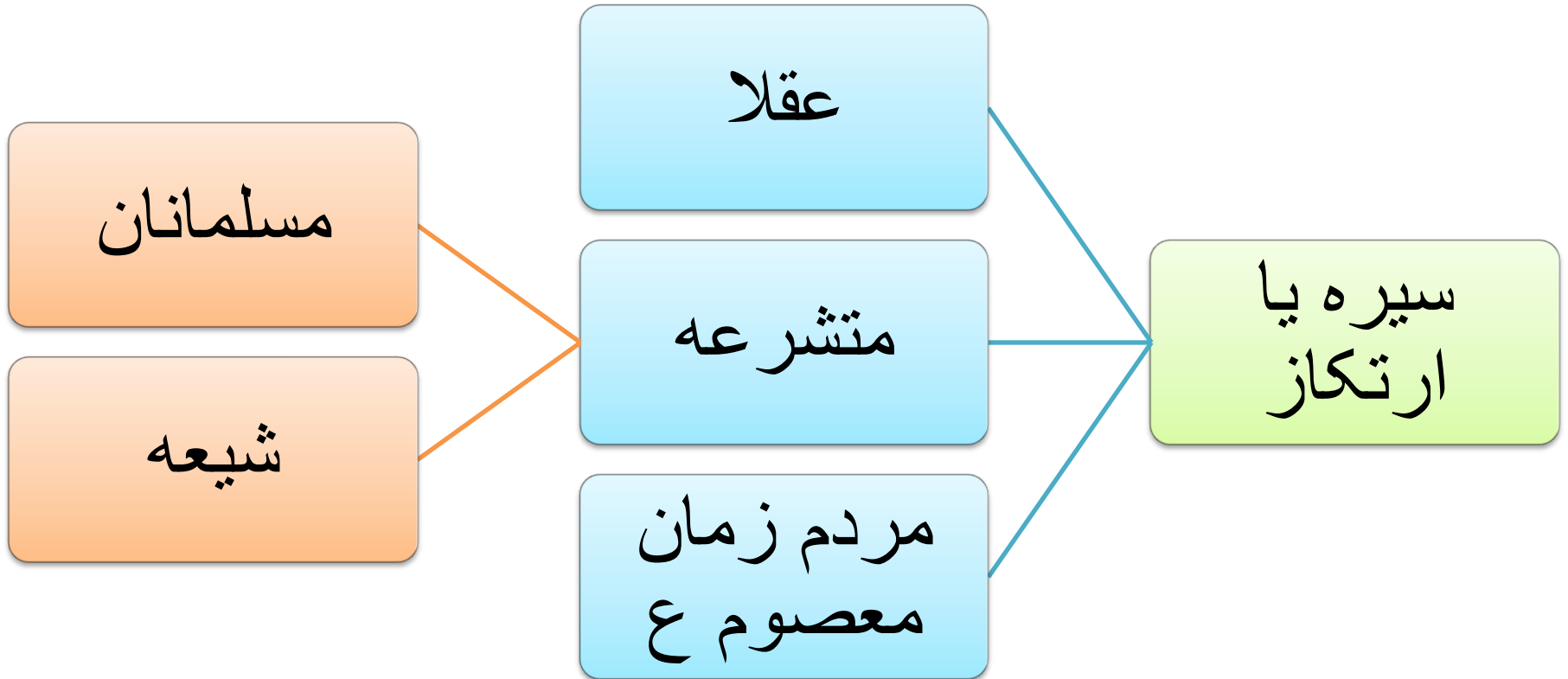

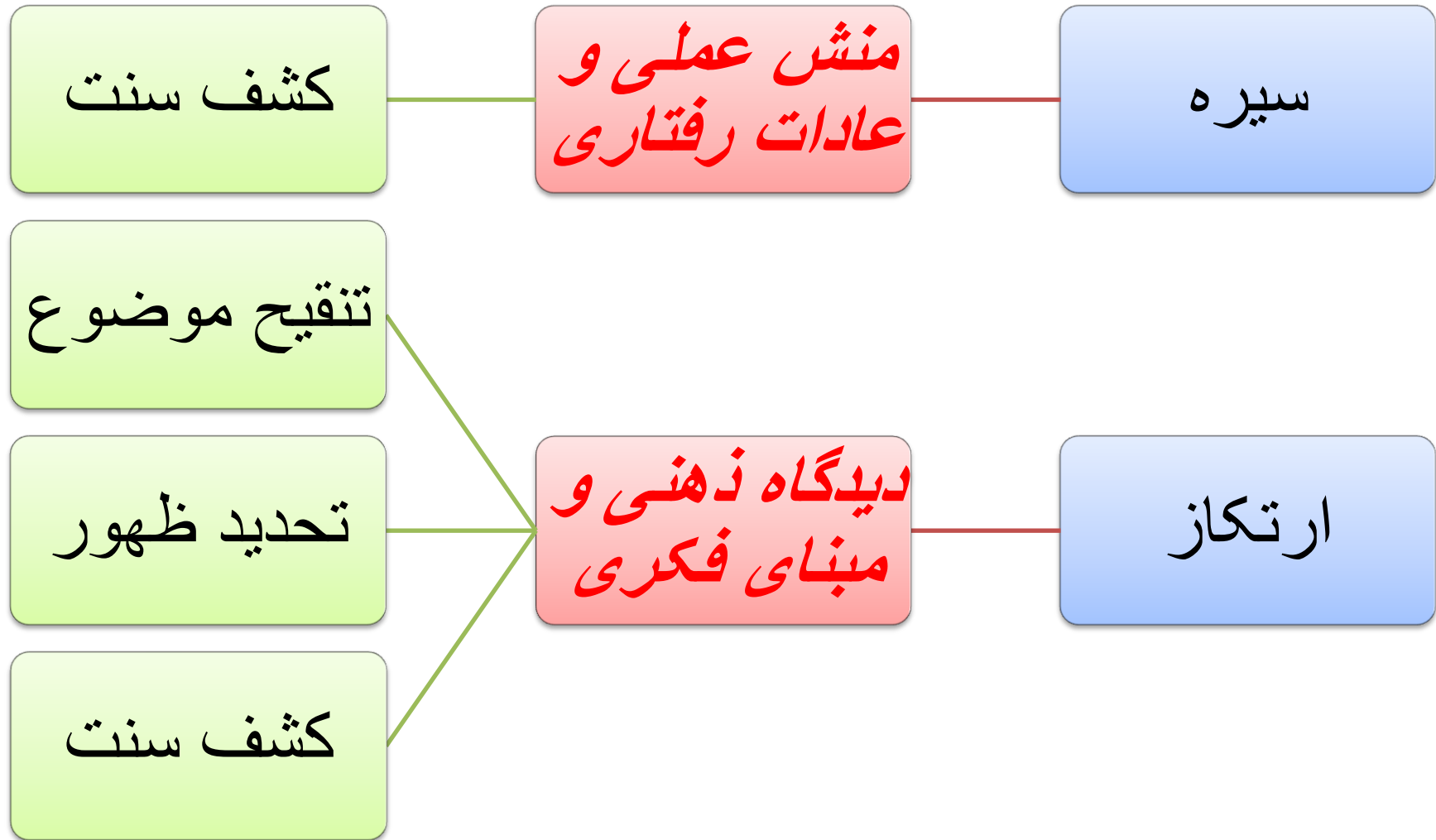
علم أصول الفقه

۲۸-۱۱-۹۲ حجیت سیره و ارتکاز ۵۵

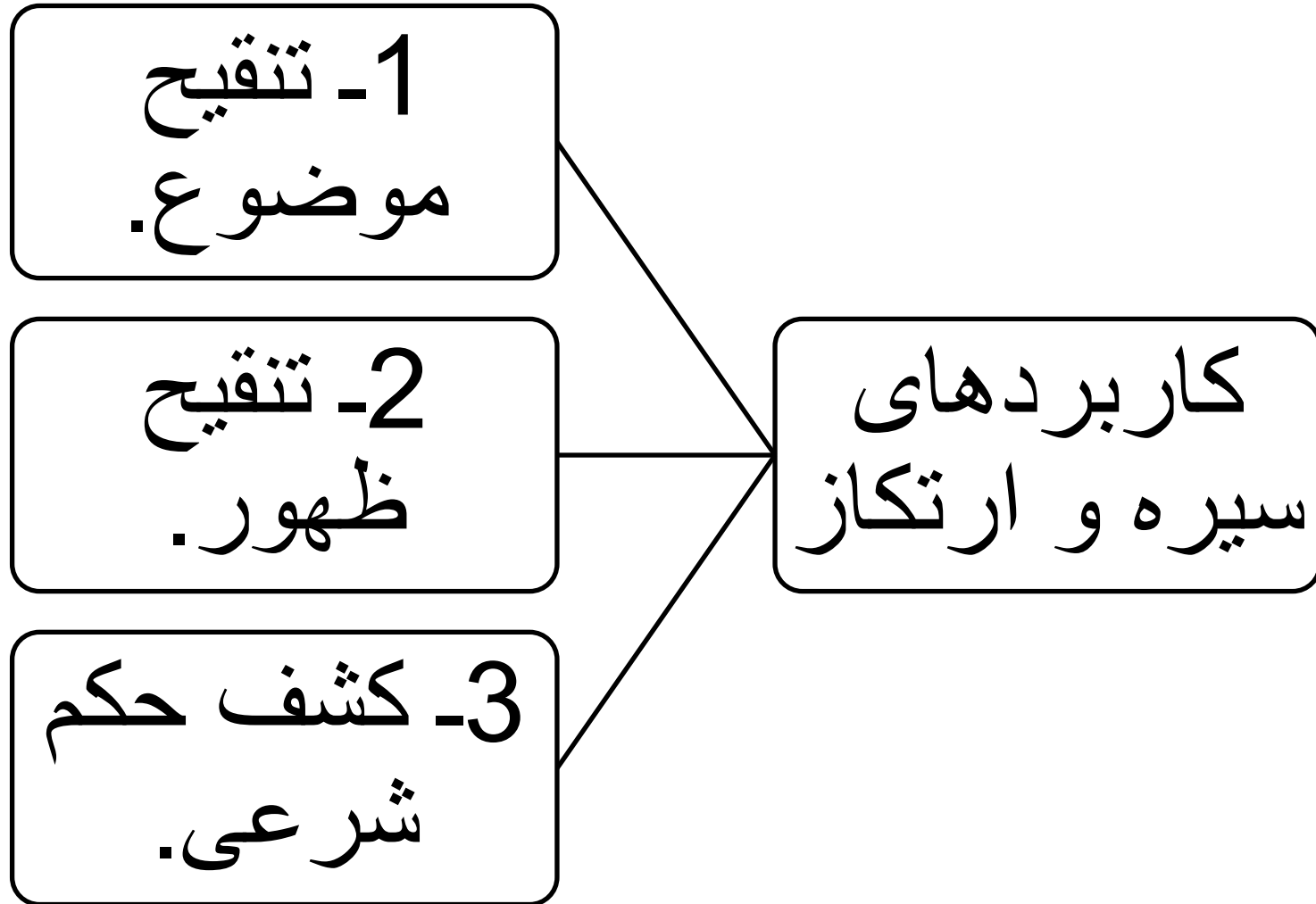
دراسات الاستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

میزان احتمال تأثیر موقعیت

کاربردهای سیره و ارتکاز

۳- نقش سیره و ارتکاز در کشف احکام شرعی

- کاربردی که بیشتر در اصول مورد نظر است، همین کاربرد است. در این کاربرد از سیره یا ارتکاز به عنوان دلیل بر حکم شرعی استفاده می‌کنیم.

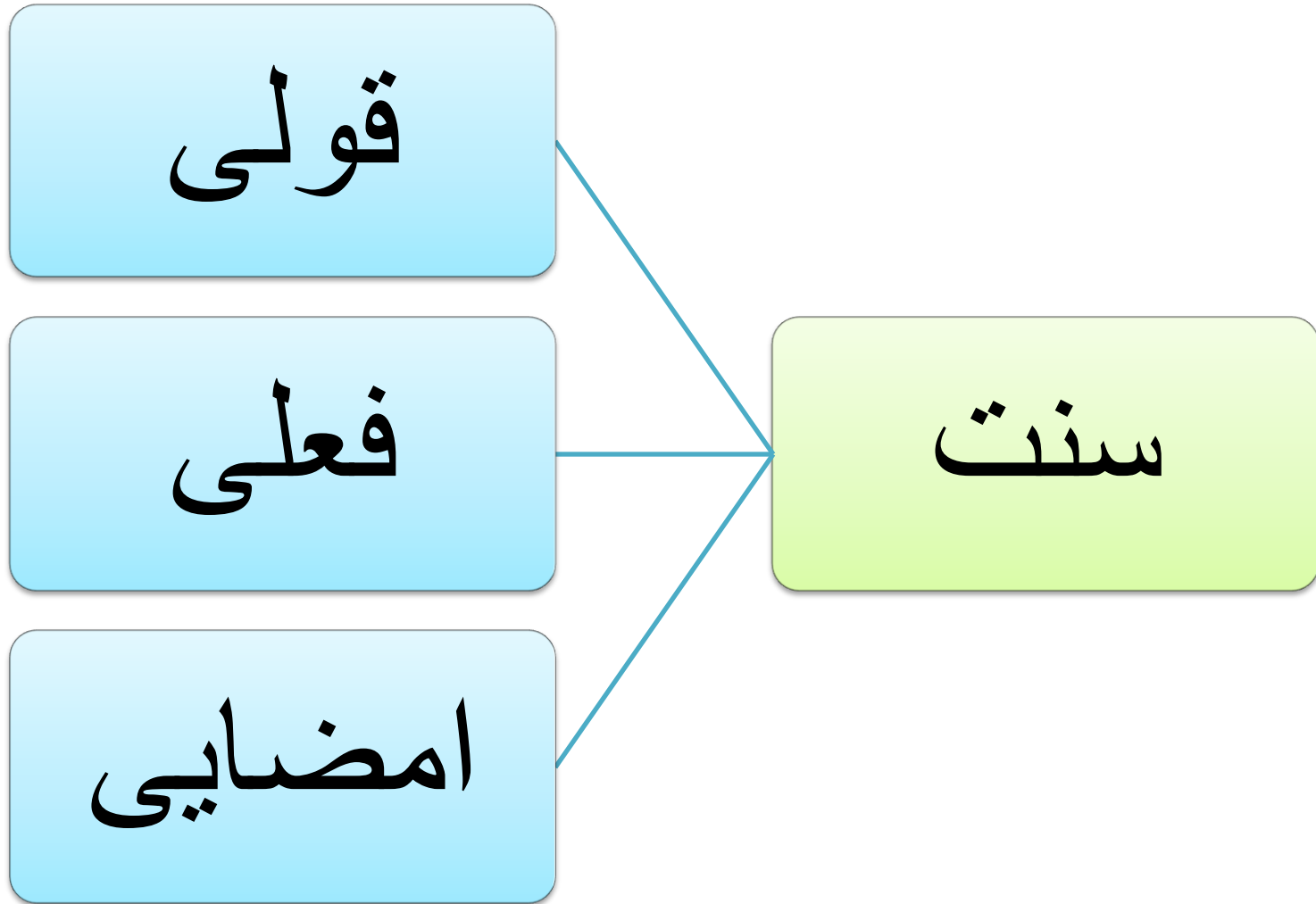
عرف کاشف سنت

- بعضی‌ها گمان کرده‌اند این سخن که منابع دین کتاب، سنت، عقل و اجماع است، صحیح نیست؛ زیرا ما چیزهایی داریم که نه کتاب است، نه سنت، نه عقل و نه اجماع و که مقصودشان همین ارتکازات و سیره‌ها است.

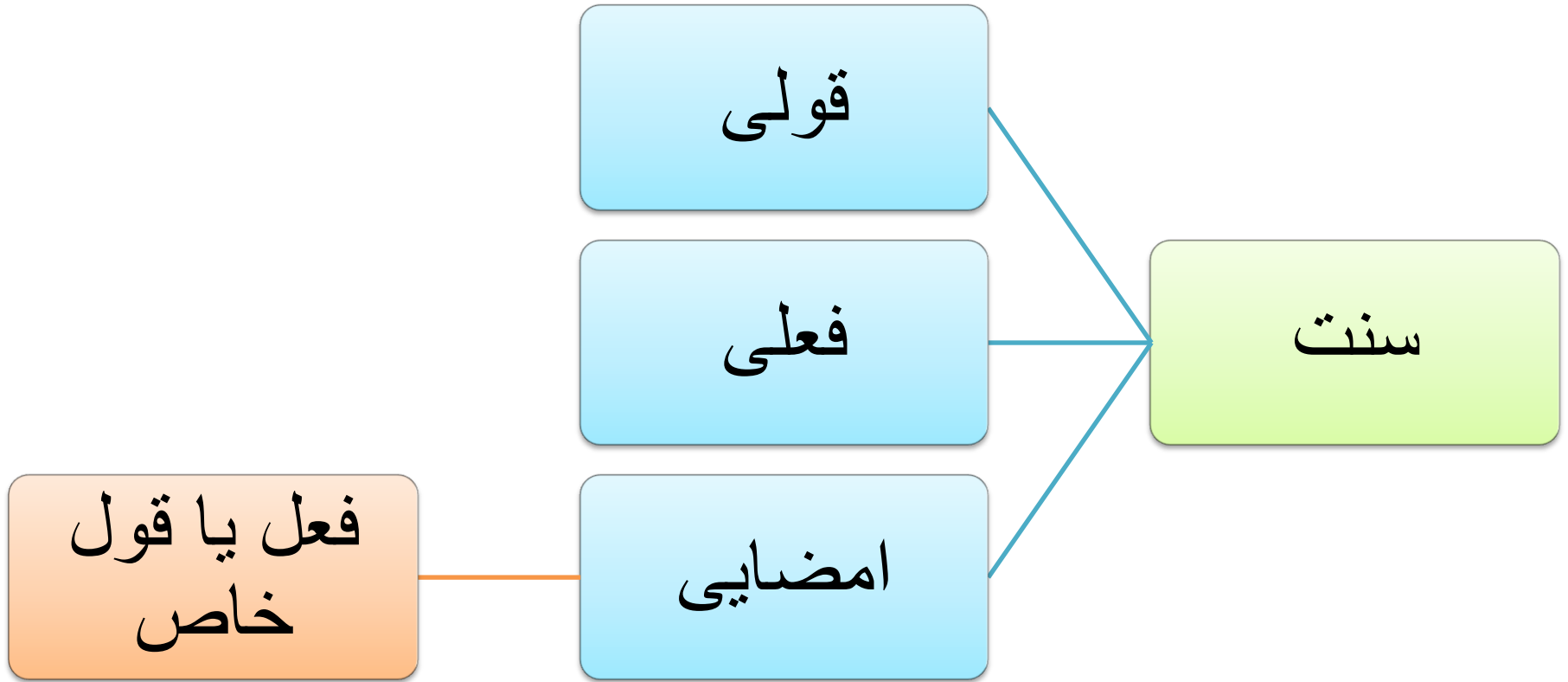
عرف کاشف سنت

- نکته‌ای که شهید صدر - رضوان الله تعالی علیه - بر آن تأکید دارد و همه اصولی‌ها و فقها آن را پذیرفته‌اند، این است که **سیره و ارتکاز** یا همان **عرف** منبع مستقلی در کنار سایر منابع دین نیست.
- منبعیت عرف فقط از جهت کاشفیت نسبت به سنت است. اگر این خصوصیت را از دست داد، هیچ ارزشی ندارد.
- این همان مطلبی است که در تعابیر فقها از جمله شیخ انصاری - رضوان الله تعالی علیه - با این تعبیر بیان می‌شود که ما مقلد عرف یا عقلا نیستیم.

میزان احتمال تأثیر موقعیت

میزان احتمال تأثیر موقعیت

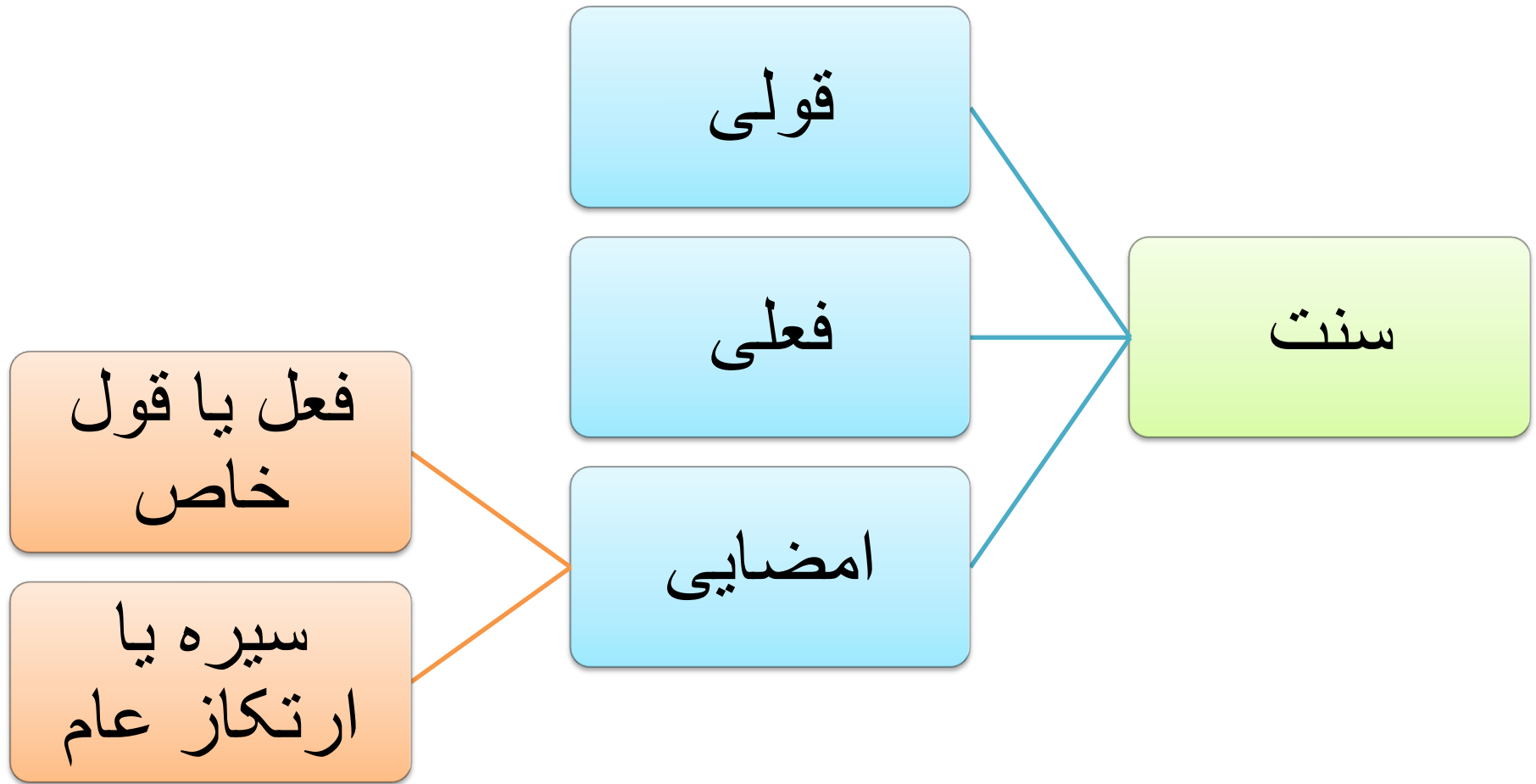
عرف کاشف سنت

- اشاره کردیم که سنت عبارت است از قول، فعل و تقریر معصوم -
علیه السلام - و گفتیم تقریر دو مصداق دارد:
- یک مصداق آن است که کسی مطلبی را در مقابل معصوم - علیه
السلام - بیان کند و حضرت آن را تأیید کند؛
- مثل عبدالعظیم حسنی - رضوان الله تعالی علیه - که اعتقادات خود
را بر امام هادی - علیه السلام - عرضه می‌کند و امام - علیه السلام
- می‌فرمایند همین است که می‌گویی.
- این کار، تقریر سخن او است.

عرف کاشف سنت

- یا اینکه شخصی در مقابل امام - علیه السلام - کاری را انجام دهد؛ مثلاً وضو بگیرد. سپس حضرت با بیان یا سکوت خود کار وی را تأیید کنند. این برخورد حضرت تقریر فعل او است.

میزان احتمال تأثیر موقعیت

عرف کاشف سنت

- این نوع تقریرهای خاص که حضرت فعل یا قول خاصی را امضاء کند، زیاد نیست. مواردی هم که در منابع روایی ما وجود دارد، معمولاً تقریر گفتار است.
- مصداق دیگر و مهم تقریر، تقریر عام است که معصوم - علیه السلام - رفتاری را که همه انجام می دهند (سیره) یا مطلبی را که همه به آن باور دارند (ارتکاز) تأیید می کند.

عرف کاشف سنت

- بنابراین این امضای شارع از مصادیق تقریر است. به همین دلیل می‌گوییم در سیره و ارتکازی که می‌خواهیم با آن حکم شرعی را اثبات کنیم، به امضاء نیاز داریم و عدم ردع از آن جهت مطرح است که کاشف از همین امضاء است.

أ. کاربرد سیره

- با این وصف تأثیر سیره در کشف حکم یا در واقع در کشف سنت است و یکی از مصادیق تقریر را برای ما به نحوی از انحا تبیین می‌کند. و البته در سیره‌ی عقلایی فقط معصوم علیه السلام تقریر می‌کند؛ اما در سیره‌ی متشرعه ممکن است تقریر معصوم علیه السلام باشد و ممکن است قول یا فعل خاصی از سوی معصوم علیه السلام وجود داشته باشد که برای ما نقل نشده است و ما فقط از طریق سیره‌ی متشرعه به حکم شرعی می‌رسیم.

۳. تأثیر ارتکاز در استنباط احکام

- در مورد سیره گفتیم: با سیره می‌توان سنت را کشف نمود. در مورد ارتکاز چطور؟
- آیا با ارتکازی که اصلاً در عمل ظهور نیافته است، می‌توان سنت را نیز کشف نمود؟
- آیا می‌توان از سکوت معصوم علیه السلام استفاده کرد؟

۳. تأثیر ارتکاز در استنباط احکام

- برخی فقها مثل امام خمینی می فرماید:
- تا وقتی ارتکاز به مرحله‌ی ظهور و بروز نرسیده است، ما از سکوت معصوم هیچ چیز را نمی توانیم استنباط کنیم. زیرا آنچه در ذهن مردم است، بروز خارجی نیافته است. پس ضرورتی ندارد معصوم علیه السلام نسبت به آن موضع بگیرد و ذهنیت مردم را تخطئه نماید.

۳. تأثیر ارتکاز در استنباط احکام

- البته همان طور که قبلاً گفتیم، امام خمینی این مطلب را در مسأله‌ی اجتهاد و تقلید مطرح کرده و معتقد است ارتکاز تقلید در زمان معصومان علیهم السلام بوده، اما سیره‌ی آن وجود نداشته است. بنابراین ما نمی‌توانیم از سکوت معصوم علیه السلام استفاده نماییم که این مطلب مورد پذیرش بوده است.

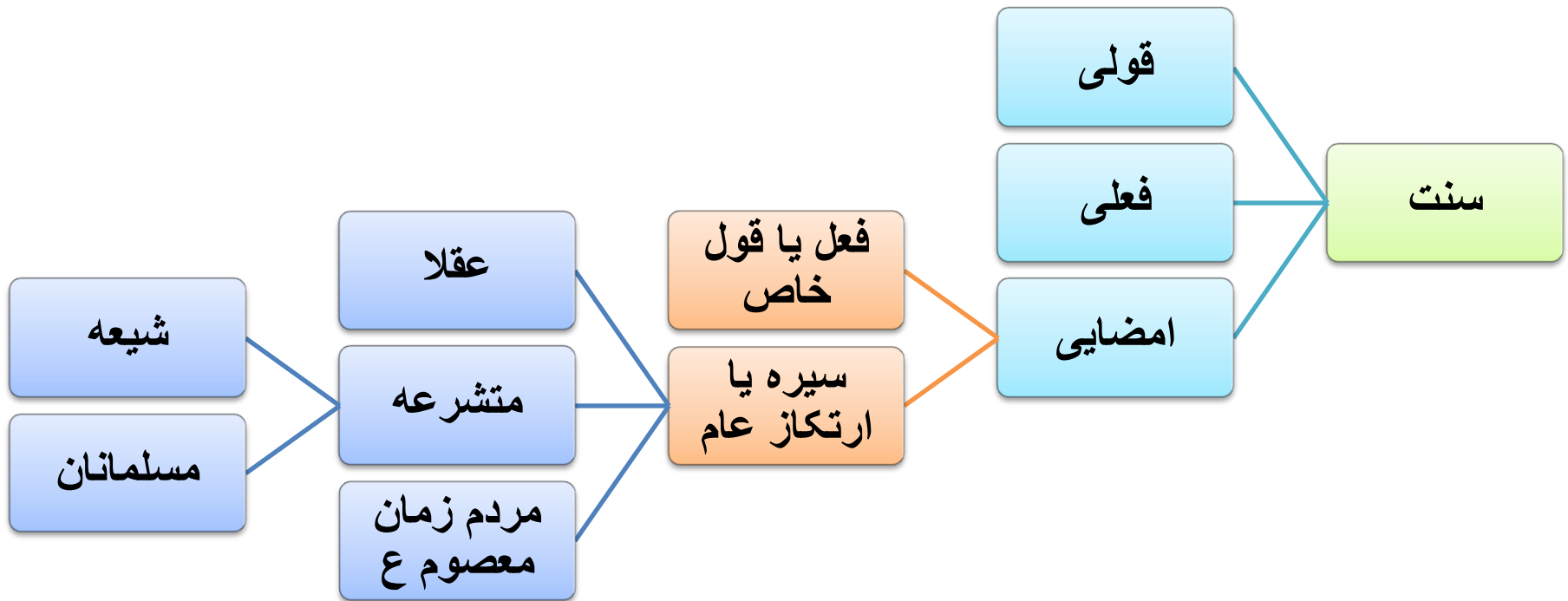
۳. تأثیر ارتکاز در استنباط احکام

- اما
- اولاً سیره‌ی تقلید در زمان معصوم علیه السلام وجود داشته
- و ثانياً لا اقل بنا بر نظر عده‌ای * در جایی که بتوانیم امضای شارع را کشف کنیم، ارتکاز عقلا می‌تواند کاشف سنت باشد و تنها با سکوت معصوم علیه السلام می‌توان کشف امضا نمود.
- * ان شاء الله این رأی و شرایطش را در بحث اصول شرح خواهیم کرد.

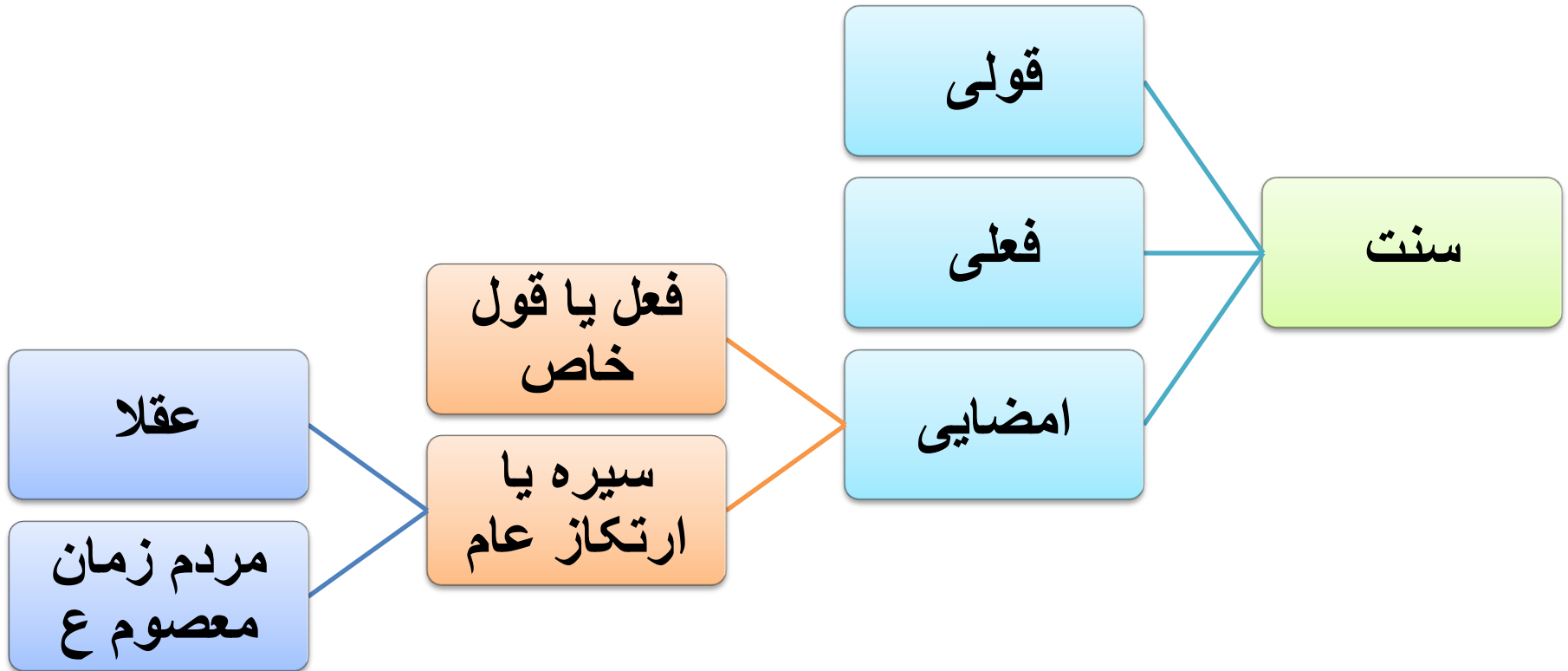
۳. تأثیر ارتکاز در استنباط احکام

- همچنین از ارتکاز متشرعه - اگر بتوانیم این ارتکاز را احراز نماییم - می توان سنت را کشف کرد. چراکه با احراز چنین ارتکازی در می یابیم منشأ این ارتکاز، مسلمان بودن یا شیعه بودن* آنها است و قول یا فعلی از شارع منشأ چنین ذهنیتی شده است، اگرچه آن منشأ برای ما واضح نیست و ما نمی توانیم به آن دست یابیم.
- *در صورت اول ارتکاز مسلمانان و در صورت دوم ارتکاز شیعیان است.

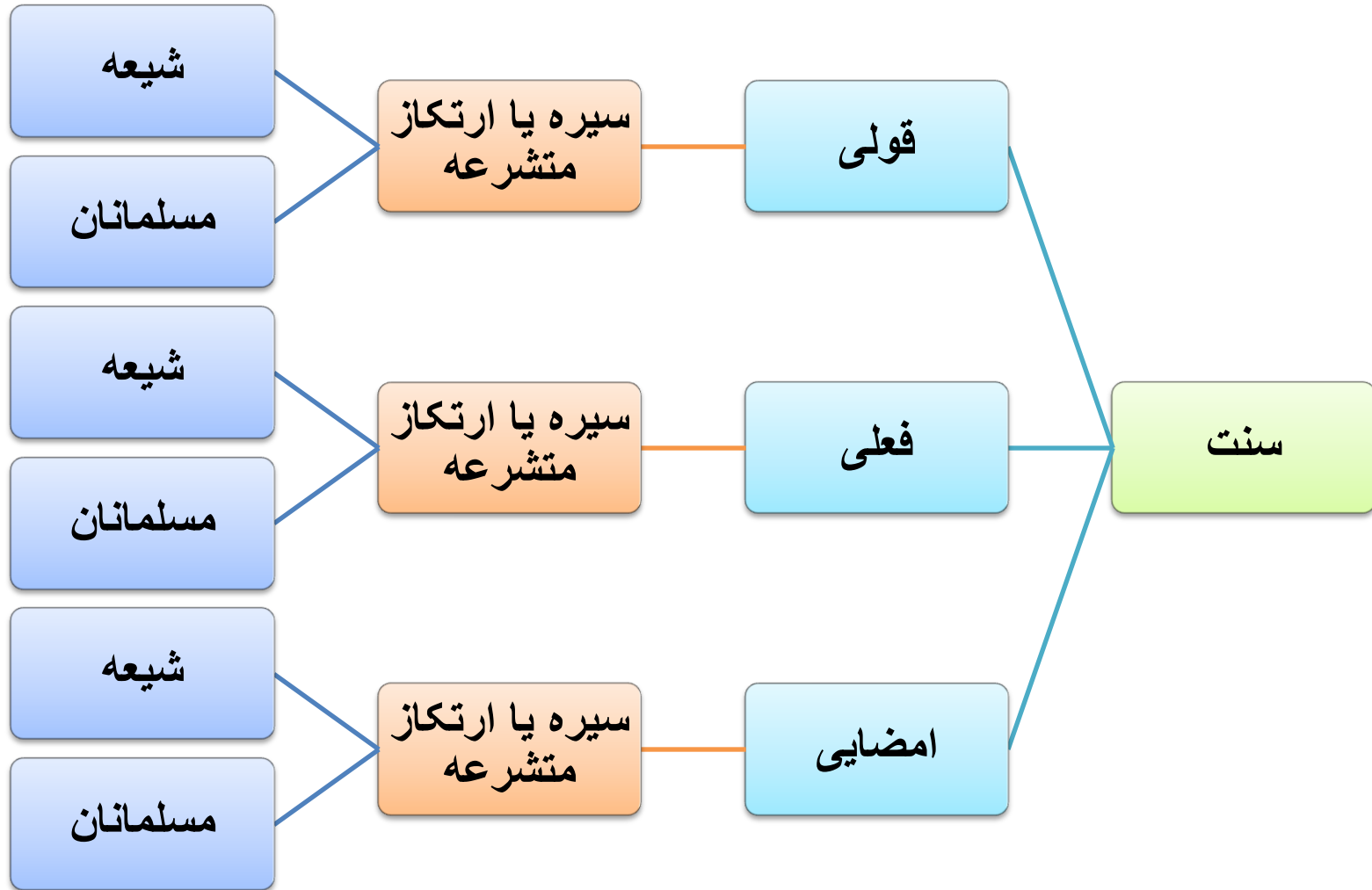
میزان احتمال تأثیر موقعیت

میزان احتمال تأثیر موقعیت

میزان احتمال تأثیر موقعیت

میزان احتمال تأثیر موقعیت

